

Provokacijos, debatai ir sąžinės sąskaita

Gabrielė GAILIŪTĖ

Pagaliau vis dėlto turime ją ir lietuviškai. Richardo Dawkinso (Ričardo Dokinso) „Dievo iliuzija“ (*Vega line*, 2010, vertė Elena Belskytė), angliškai pasirodžiusi 2006 m., tapo bestseleriu, „kultine“, skandalinga knyga – mažumėlę stebėjau, kad ji nepasiekė mūsų dar anksčiau. Pavadinimas lietuviškai išverstas net per švelniai – angliškas žodis „delusion“ yra psichiatrijos terminas, reiškiantis tai, kas liaudiškai vadinama „pamišėlio kliedesiais“. Ir, patikėkite, tikinčiam žmogui ją skaityti labai nemalonu. Beveik neabejoju, kad R. Dawkinso populiarumą lemia ne tiek jo argumentų įtikinamumas ar užkietėjusių ateistų gausa pasaulyje, kiek tai, kad jis kruopščiai patvirtina tikinčiųjų atžvilgiu kiekvieną stereotipą, kokiais paprastai vadovaujasi tie, kurie su religija ar ją išpažįstančiais nėra susidūrę bent truputį iš arčiau.

Debatai, kurių nereikia laimėti

Tačiau čia kyla problema. Kuo labiau piktinsimės, kuo garsiau šauksime „Melas!“ ir „Šmeižtas!“, kuo grėsmingiau grūmosime pragaro liepsnomis Dawkinsui ir jo gerbėjams, tuo labiau darysimės panašūs į knygoje vaizduojamas piktų, bukų ir užsispyrusių tikinčiųjų karikatūras. O susidurti su dokinsistais bent artimiausius keletą mėnesių privalome būti pasirengęs kiekvienas. Tai ką daryti?

Matote, kaip tik šita problema ir yra tikroji iliuzija. Kai vyksta debatai teisme, nuo pergalės juose – nuo to, kam – prokurorams ar advokatams – geriau pavyks įtikinti teisėją, priklausys, ar kaltinamasis bus nuteistas ar išteisintas, ir nesvarbu, padarė nusikaltimą ar ne. Kai debatai vyksta Seime, nuo pergalės juose priklauso, ar pensijos bus didinamos ar mažinamos. Tačiau kai du skirtingų įsitikinimų pašnekovai, apsikabinę arbatos puodukus, susirango ant sofos ir leidžiasi į debatus, ar yra Dievas, ar ne, nuo pergalės šiuose debatuose nepriklauso beveik niekas. Iš tikrųjų viskas labai paprasta: arba Dievas yra, arba jo nėra. Nė vienam iš mūsų nelemta prie savo gyvos galvos tikrai to ŽINOTI. Mes tik TIKIME vienaip arba kitaip. Kaip taikliai formuluoja Naglis Kardelis, „Dievo buvimo įrodymai yra ne tiek įrodymai, kiek argumentai“. Lygiai tas pats galioja ir Dievo nebuvimo įrodymams. Toks Dievas, kaip jis suvokiamas krikščionybėje ir (bent šiuo atžvilgiu) didžiojoje dalyje transcendenciją ir metafiziką nagrinėjančios filosofijos, nuo mūsų tikėjimo ar netikėjimo – ir nuo

mūsų pergalės ar pralaimėjimo debatuose su ateizmu – nei dingsta, nei atsiranda. Ne mūsų tikėjimas ar religinė praktika palaiko jo būtį (toks maginis mąstymas būdingas daugeliui pagoniškų religijų, kai, pavyzdžiui, privalu deramai atlikti žiemos saulėgrįžos apeigas, kitaip neateis pavasaris), o jis yra mūsų būties ir tikėjimo šaltinis. Net jei pasaulyje neliktų nė vieno juo tikinčio žmogaus, krikščioniškasis Dievas – jei jis yra – niekur nedingtų.

Mūsų, tai įsisąmoninusių, laukia beribė laisvė. Dalyvauti debatuose, kurių laimėti mums visai nebūtina, yra ir

naudinga, ir malonu. Man asmeniškai kaip tik malonumas yra svarbiausia priežastis, dėl kurios mielai leidžiuosi į tokias kalbas, – kaip yra pasakęs Gomezas Davila, „nebūna taip, kad du inteligentiški žmonės ginčytųsi, paslapčia nesišypsodami“.

Ginčų džiaugsmas

Tačiau yra ir kitų priežasčių nepabijoti tokių provokacijų. Visų pirma, kai savo religines pažiūras ir tikėjimo tiesas reikės paaiškinti žmogui, gyvenančiam už mūsų religinės bendruomenės ribų, būsime priversti ir patys labiau į jas įsigilinti, geriau jas suprasti, o gal net labiau jomis pasidomėti. Neatimsiu iš jūsų malonumo patiems pasukti galvas ir paieškoti, kuo atremti ateistų teiginius, tik patarsiu, kad įkvėpimo galima semtis iš G. K. Chestertono, C. S. Lewiso, K. Armstrongo, o paruoštą atsakymų „špargalkę“ konkrečiai Dawkinsui rasite, atsiverstę F. S. Collinso „Dievo kalbą“ (*Katalikų pasaulio leidiniai*, 2009). Be to, galbūt įsitrauksite tiek, kad pasidomėsite ir

Kiekvieni debatai tarp
tikinčiojo ir ateisto
dovanoja pasauliui bent
du asmenis, kurie su
kiekvienu argumentu
darosi vis gilesni ir
geriau išsilavinę.

ateistinės minties raida, o ji, beje, daug senesnė ir gilesnė, negu įsivaizduoja netgi Dawkinsas. Ir visa tai – turtas, kurio, anot liaudies išminties, ant pečių nešioti neteks. Visa tai lygiai taip pat galioja ir mūsų pašnekovams, taigi, kiekvienai debatai tarp tikinčiojo ir ateisto dovanoja pasauliui bent du asmenis, kurie su kiekvienu argumentu darosi vis gilesni ir geriau išsilaivina. Beje, tarp jaunimo populiariuose debatų klubuose dalyviai paprastai gina ne savo asmeninę, o burtais pasirinktą poziciją. Tai gali pridėti ir žinių, ir mano taip branginamo intelektualinio malonumo. Jei suradote savęs vertą oponentą, išmėginkite šį žaidimą ir bent vienam pašnekiesiui apsiukeiskite vaidmenimis: tegu tikintysis įrodinėja, kad Dievo nėra, o netikintysis – kad yra.

Antra, jei tokie debatai vyksta sėkmingai ir pasiseka nesusipykti – o tikrai pasiseks, jei nepamiršime, kad mums visai nereikia jų laimėti, – jų dalyviai ima jausti kits kitam kuo toliau, tuo didesnę simpatiją.

Tai reiškia, kad pasaulyje daugėja žmonių santarvės, gerovės ir laimės, nes pašnekovai patiria, kad nebūtina laikytis vienodų pažiūrų tam, kad pajustum žmogui simpatiją ar net taptum jo draugu, ir tai – svarbiausias priešuodis prieš kvailius stereotipus ir nepagrįstą panieką ar pagiežą, kurie būdingi toli gražu ne vien Dawkinsui ir dokinsistams, bet ir mums patiems.

Trečia, religines bendruomenes ar konkrečius jų narių poelgius galima kritikuoti ir visai pagrįstai. Išgirdę tokią kritiką, protingi visai nemato reikalo jos bet kokia kaina paneigti. Priešingai, kartais žmonės iš šalies gali išsakyti labai vertingų pastabų, kurios mums patiems neateitų į galvą. Tai puiki proga atkreipti dėmesį į negeroves savo bendruomenėje ir, jei tik pajėgiame, skubėti jų taisyti.

Kad visiems užtektų vietos po saule

Kol kas kalbu apie taikų, kone bičiulišką pašnekę (jis bus ne mažiau bičiuliškas, net jei įsijausime, įsitarščiuosime, nejučia imsime kalbėti vis garsiau – taip reiškiasi malonumas, o ne pyktis). Tačiau ir pati esu patyrusi, ir neabejoju, kad mano skaitytojams tenka patirti, jog taip būna toli gražu ne visada. Todėl užsiminsiu ir apie vieną dalyką, kurį ginti ir

už kurį kovoti yra mūsų pareiga – tik ne religinė, o pilietinė. Tai – demokratinės Lietuvos Respublikos Konstitucijos garantuojama teisė viešai išpažinti savo religiją.

Tik čia viskas dar paprasčiau. Juokais ar rimtai niekinti religiją, tikėjimą ar konkrečiai Bažnyčią, girdint tikintiems žmonėms, yra visiškai tas pats, kaip apsimestinai grebluojant pasakoti anekdotus apie Rabinovičių ir Sarą, girdint žydams. Žinoma, čia prisideda daugybė įvairiausių socialinių veiksnių, kiekvienas iš mūsų turime skirtingo storių odą, todėl sunku tiksliai nurodyti, kad štai taip kalbėti galima, o anaip – jau nebe. Todėl taisyklė tik apytikslė, ir jeigu pasijutote įžeisti – nenutylėkite to. Padorus žmogus tokį netaktą tikriausiai padarė netyčia, norėjo pajuokauti ar tik šiaip palaikyti pokalbį ir leptelėjo ką nors neapgalvoto, nežinodamas savo pašnekovo pažiūrų, todėl daugiau taip nedarys, gal net atsiprašys. O jei ne, tiesiog paklaus-

Privalu
nepamiršti,
kad teisę
viešai
išpažinti
religiją –
ar jos
nebuvimą –
turi ir visi
kiti žmonės.

Silvijos Knezelytės nuotrauka

kite savęs, kaip atsidūrėte tokioje neišauklėtoje draugijoje ir kodėl apskritai bendraujate su tokiais nemandagiais žmonėmis. Beje, jei tas nemandagusis yra jūsų viršininkas, bendradarbis ar šiaip asmuo, su kuriuo jus sieja reglamentuoti, dalykiniai, o ne vien asmeniniai santykiai, pagalvokite, kokių priemonių imtumėtės, jei jis, pavyzdžiui, prie jūsų imtų seksualiai priekabauti. Religinė diskriminacija yra lygiai toks pat nusižengimas ar net nusikaltimas.

Tik, žinoma, privalu nepamiršti, kad teisę viešai išpažinti religiją – ar jos nebuvimą – turi ir visi kiti žmonės. Jei mes tos teisės niekada nepamintume, nebūtų ir tų stereotipų, kurstančių Dawkinso ir jo bendraminčių aršumą. Todėl lietuviškąjį „Dievo iliuzijos“ leidimą priimkime ir kaip sąžinės sąskaitą. Su sąžine juk į debatus nesivelsi.

Francis S. Collins

DIEVO KALBA. Mokslininkas liudija tikėjimo į Dievą pagrįstumą

Iš anglų kalbos vertė Lina Jurėnienė

Ar kosmologijos, evoliucijos ir žmogaus genomo tyrimų laikais gyvenantys žmonės dar turi galimybę patirti jų viltis pateisinančią mokslinės ir dvasinės pasaulėžiūros dermę? Taip.

Asmeninė patirtimi grindžiama, patraukliai parašyta vieno iškiliausių JAV genetikų, ilgus metus atidavusio žmogaus genomo tyrimams, knyga atskleidžia, kad tikėjimas į Dievą neprieštarauja mokslo racionalumui, o Dievas ir mokslas yra suderinami.

KATALIKŲ
PASAULIO
LEIDINIAI